

odium aliquod et detestationem. Alii nota non minus conspici, tum ante, tum post Trident. ferventius quidem, sed rigidius censuerunt, ad sacramentum Poenitentiae necessariam contritionem perfectam; eumque Trident., sess. xiv, c. 4, de contritione imperfecta doceat, quod quamvis extra sac. Poenit. ad justificationem perducere non valeat, tamen ad impetrandam justificationis gratiam in ipso sacramento disponat, repouunt, qui post Trident. scripsere, contritionem imperfectam admittendam esse tanquam remotam dispositionem; caeterum proximam et immediatam fatendam esse contritionem perfectam. Verum isti ex Trident. et Eccl. minus potius sortiuntur praesidium, quam attritionis amore initiali informatae patroni; enim vero licet Trident., can. 4, inter actus poenitentis, quos quasi materiam sacramenti Poenit. definit, contritionem enumeret, non exprimit tamen se perfectam intelligere, et alibi ne verbum quidem habet concil. de necessitate contritionis perfectae ad sacram. Poenitentiae, ut legenti fit palam: imo haud obscure oppositum patet ex allatis verb., sess. xiv, pluries cit. Nec magis eis favet Ecclesia, siquidem nedum pro ipsis nullam protulit sententiam, sed ex ejusdem praxi, ut jam alibi monuimus, moraliter certum est attritionem ad sacram. sufficere; imo aliqui post Tridentinum, sententiam exigentem perfectam contritionem erroneitatis nota inurunt, tamen nunquam satis laudatum et commendatum se in actibus contritionis perfectae exercere, atque ad id singulariter sub munimen summi Dei divitis in omnes, qui invocant illum, confugere.

(10. Ut autem, quid circa difficultatem mea fert opinio, exploratum habeas, meminisce oportet quae de attritione sacros. synod., sess. xiv, c. 4, tradidit adversus veritatis hostes, nempe attritionem non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, sed esse donum Dei, impulsu Spiritus sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo poenitens adjutus viam sibi ad justitiam parat; et quamvis extra sacramentum ad justificationem perducere non valeat, tamen ad impetrandam justificationis gratiam in ipso sacram. disponit; quibus positis, opinor non scrupulizandum, et ipsumet supernaturalem attritionis actum ex sui natura vel explicite, vel implicite secum semper ducere aliquem Dei amorem; movetur enim poenitens per attritionem ad aversionem a peccatis, et conversionem ad Deum, estque ille supernaturalis dolor de peccatis, eo quia ipsis, quatenus Dei offensa, debita est poena, atque ideo ad dolendum movetur poenitens de peccatis, prout sunt offensa Dei, cum proposito observandi deinceps illius mandata, et similia; haec autem non videntur posse concipi absque aliquo Dei amore explicite vel implicite formali seu virtuali, ac quin vehant secum dilectionem in Deum, ut avortat a poenis, et se misericordem ostendat; unde juxta D. Aug., lib. xiv De Civ. Dei, cap. 7, et S. Thomam,

in *Supplem.*, q. 3, art. 1, dolor in amore fundatur rei illius, de cuius jactura dolemus, igitur, etc., nec non in praefato sensu varia infra posita veniunt intelligenda.

* Attritio de peccatis sufficit quidem ex mente Tridentini ad disponendum poenitentem, ut Dei gratiam in sacramento Poenitentiae obtineat, sed quoniam sit attritio non satis liquet; potest enim esse cum aliquo Dei amore conjuncta, sed debili, tenui ac remisso. Potest etiam esse dolor propter Deum, non quatenus est summe bonus, sed quatenus est bonus nobis; potest insuper esse dolor de peccatis unice conceptus propter eorum turpitudinem, aut solum metum poenarum et gehennae absque ulla Dei dilectione. Haec tamen postrema attritio potest etiam excitari ex metu gehennae, ut conjungatur cum aliquo Dei amore initiali, quatenus ita peccata odio habentur propter supplicia, ut simul animus feratur in Deum ut objectum diligibile. Quaestio est aneeps inter theologos, num sufficiat attritio servilis, quae elicitur ex unico metu gehennae et poenarum, nullo vel initiali Dei amore adjuncto; vel requiratur saltem conjunctus amor Dei initialis. In hac quaestione nihil decidendum ab episcopo monet sapientissimus Pontifex Benedictus XIV; suadet tamen, ut doceantur confessarii aequum esse hortari poenitentes, ad veram et perfectam contritionem, quod et in Rituali jussu Pauli V edito monetur. De synodo dioc., lib. vii, cap. 13 per totum. *

(11. Attritio in sacramento Poenitentiae dicitur fieri contritio, et attritus fieri contritus, non formaliter, quia non variatur objectum seu motivum, cum adhuc attritio sit ex motivo timoris inferni, vel alterius mali, quibus Deus castigare solet peccata, sed solum effective et aequivalenter, quatenus attritio cum sacramento in re justitiam peccatorum, sicuti contritio cum sacramento in voto. Communis cum S. Thoma, in *Supplement.*, q. 1, art. 2; et Scoto, in 4, dist. 14, qu. 4, ad 2; Sporer, t. III, part. III, cap. 2, sect. 3, q. 3, n. 277 et seqq.

(12. Ut autem attritio cum sacramento in re sufficiat ad justificationem peccatoris, requiritur, quod procedat ex aliquo motivo supernaturali; unde dolor mere naturalis non sufficit. Sic non sufficit dolor de peccato, eo quod propter ipsum peccator publicam infamiam incurrerit, poena pecuniaria mulctatus fuerit, et hujusmodi. Habetur clare ex concilio Tridentino, sess. xiv, cap. 4, ubi docet, quod attritio, quae ad Dei gratiam in sacramento Poenitentiae impetrandam disponit, debet esse donum Dei et Spiritus sancti impulsus, qualis non est attritio naturalis ex motivo pure humano et naturali. Hinc Innocentius XI, die 2 Martii 1679, damnavit sequentem propositionem in ordine 57, ibi: « Probabile est sufficere attritionem modo honestam. »

(13. Sufficit tamen dolor de peccatis ob metum poenarum temporalium, ut a Deo immisissarum vel immittendarum, v. g.: Si quis doleat de peccatis propter morbum, famem,

sterilitatem, bellum, aliasque similes poenas temporales, ut a Deo inflictas vel infligendas propter ipsa peccata; nam talis dolor non elicitur ex motivo mere humano et naturali, sed respicit Deum, ut justum vindicem peccati, et ultorem ejus per poenas etiam temporales; adeoque cum sic sit elicitus ex motivo supernaturali, est dolor supernaturalis et sufficiens. Communior inter doctores, et probabilissima. Sic La Croix, lib. II, part. II, n. 884, cum plurimis ibi citatis; Anacl., *Theol. moral.*, tract. 14, De sacramentis, dist. 6, q. 4, n. 42; Sporer, *loc. cit.*, n. 243 et seq.; Felix Potestas, t. I, part. IV, n. 3063; Rosignol., *De poenitentia*, p. I, q. 3, art. 12, n. 9 et seq.; Viva, ad propos. 57, *Ex damnat. ab Innocentio XI*, n. 1, alii passim, et colligitur ex concilio Trident., sess. xiv, ubi dicit, attritionem supernaturalem concipi, aut ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennae et poenarum metu; et insuper addit exemplum de Ninivitis, qui timore subversionis civitatis, et mortis quaerant poena temporalis, poenitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt, ibi: « Hoc enim timore utiliter concessi Ninivitis ad Jonae praedicationem plenam terroribus poenitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. » Unde merito ab Alexandro VIII, die 7 Decembris 1690, damnata fuit sequens propositio 15 in ordine ibi: « Attritio, quae gehennae et poenarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus metus ac supernaturalis. »

(14. Et a fortiori sufficit attritio, seu dolor de peccatis ob metum gehennae. Communis. Habetur enim clare ex concilio Trident., sess. VI, can. 8, ibi: « Si quis dixerit gehennae metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccato abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit: » et sess. xiv, cap. 4, ibi: « Contritionem imperfectam, quae attritio dicitur, quoniam, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennae et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniae, declarat non solum non facere hominem hypocritam, et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, et Spiritus sancti impulsu, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo poenitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento Poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Poenitentiae impetrandam disponit. » Hinc Alexander VIII, die 7 Decembris 1690, merito damnavit sequentem propositionem 14, in ordine ibi: « Timor gehennae non est supernaturalis. »

(15. Item sufficit attritio ob turpitudinem peccati supernaturaliter, seu ex fide cognitam. Communis. Habetur ex concilio Tridentino, cit. sess. xiv, cap. 4, per haec verba relata numero antecedenti, « Vel ex turpitudinis peccati consideratione, » ubi subdit,

Attritionem ex tali consideratione conceptam « verum donum Dei esse, et Spiritus sancti impulsu. » Unde merito ab Alexandro VIII, die 7 Dec. 1690, fuit damnata sequens propositio inter alias: « Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, et disconvenientiam cum natura rationali sine ullo ad Deum offensum respectu. »

(16. Item sufficit ille dolor, quo quis dolet, se non dolere de peccatis, sicuti deberet, si per hoc judicet, quod de suis peccatis vere dolet, sed non tam vehementi dolore ac deberet, quia cum sacramento poenitentiae sufficit ad justificationem etiam remississimus dolor, si nihil aliud desit, quam intensio, et dummodo sit verus dolor de peccatis conceptus ex motivo supernaturali cum absoluto proposito non peccandi de caetero. Gobat, tract. 6, n. 111; Lessius in *Auctario*, verb. *Confessio*, cas. 2, et alii passim.

(17. Non sufficit tamen dolor ille, quo quis dolet, se non dolere de suis peccatis, si per hoc judicet se carere vera detestatione et displicentia peccatorum, et potius sentire complacentiam de illis, quam odium, ac proinde dolere, quod hanc complacentiam et affectum jam nequeat superare; et ratio est, quia hic non est dolor, sed carentia doloris peccatorum, et venia peccatorum, seu justificatio non acquiritur per dolorem solummodo concupitum, sed per ipsa existentem dolorem de peccatis. Gobat, *loc. cit.*; Felix Potestas, t. I, p. IV, n. 3068, et alii communiter.

(18. Attritio etiam cognita ut talis sufficit cum sacramento ad salutem et justificationem. Est communis. Et ratio est, quia concilium Tridentinum, sess. xiv, c. 4, dogmatice loquens per verba adducta supra, n. 11, absolute et simpliciter dicit, attritionem cum sacramento disponere ad gratiam, adeoque sufficit attritio etiam cognita ut talis, quando scilicet poenitens certo scit, ac cognoscit se esse duntaxat attritum: alias sacramentum Poenitentiae non esset sacramentum mortuorum, id est per se, ac primario a Christo Domino institutum ad remissionem peccati mortalis, et collationem primae gratiae sanctificantis, si virtute ejus nunquam conferretur prima gratia, sed mediante contritione perfecta, semper supponeretur jam ante confessionem collata, et remissio peccatorum concessa.

(19. Attritio putata et aestimata tantum etiam invincibiliter, quae secundum se non sit reipsa vera attritio, sicuti non est sufficiens ad fructuosam susceptionem sacramenti Poenitentiae, ut testantur omnes, ita neque est sufficiens ad validam ejus susceptionem; seu, quod idem est, non potest dari sacramentum Poenitentiae validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiae, ut docent Scotus, in 4, dist. 1, q. 5, § *Contra istam opinionem in fine*; Mastrius, *Theolog. moral.*, disp. 21, n. 135; Sporer, tom. III, part. II, cap. 2, sect. 3, n. 263, cum sequentibus, et 275 cum

seq.; Felix Potestas, tom. I, par. iv, n. 3081, et alii Scotistae; Gabr., in 4, dist. 17, q. 1, art. 1, dub. 2, et ibi major q. 9; Vega, lib. xiii in *Trid.*, cap. 26 et 34; Vasquez, q. 92, art. 2; Coninch, disp. 4, dub. 5 et 11; Turrian., disp. 28, dub. 1; Layman, lib. v, tract. 6, cap. 9, n. 2 et seq.; Arriaga, tom. VII, *De sacram. in genere*, disp. 11, sect. 1, 2 et 3; Madernus, tract. 4, *De virtut. et sacram. Poenitent.*, q. 4, art. 12, n. 1; Rosignol., *De sacram. Poenitent.*, par. 1, q. 5, art. 14, n. 2 et seq.; Joannes Medina, Adrianus Amicus, Emmanuel Sa, Fagundez, et alii plures contra Thomistas, et Suarez, Lugo, Valent., Avers., Caspens., Henriquez, Navarr., Diamnam, Bonacinam, et alios moralistas.

(20. Et ratio nostrae conclusionis est, quia et concilium *Florentinum*, in decreto *Unionis*, et *Tridentinum*, cit., sess. xiv, cap. 4, requirunt ad hoc sacramentum attritionem veram, et non aestimatam vel putatam tantum; nam attritio putata tantum etiam invincibiliter non est vera attritio, sicut homo pictus non est verus homo, quamvis etiam invincibiliter aestimetur, et putetur talis: nec talis attritio aestimata vel putata, v. g. inefficax, naturalis tantum, etc., est donum Dei, vel impulsus Spiritus sancti, cum non sit concepta veris motivis a concilio, loc. cit., assignatis, nec habeat alias condiciones et perfectiones, quas ibi concilium attribuit attritioni sufficienti in sacramento ad justificationem.

(21. Hinc clare patet, quod sacramentum Poenitentiae non potest esse validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiae, quia deficiente aliqua parte substantiali et essentiali, sacramentum ipsum est invalidum; atqui attritio vera supernaturalis est pars substantialis et essentialis sacramenti, et non mera dispositio; ergo non existente vera attritione supernaturali, non potest existere validum sacramentum. Major est infallibilis, admissa ab omnibus, etiam adversariis; minor patet ex conc. *Trid.*, c. sess. xiv, c. 4, ubi inter partes essentielles sacramenti Poenitentiae assignat ipsam attritionem veram et supernaturalem.

(22. Nec valet obijcere, quod, quamvis deficiat huiusmodi attritio secundum suum esse verum, et reale, existat tamen secundum existimationem et apprehensionem poenitentis confitentis; non valet, inquam, quia attritio requiritur secundum suum esse verum et reale, non autem secundum meram existimationem et apprehensionem poenitentis confitentis; quia, sicuti a pari, si in sacramento Eucharistiae adhiberetur hostia, quae etiam invincibiliter reputaretur triticea, et talis secundum suum verum esse reale non esset, non validum conficeretur sacramentum, quia secundum verum esse reale deficeret pars essentialis materialis; ita si in sacramento Poenitentiae adhiberetur attritio, quae etiam invincibiliter existimaretur et reputaretur sufficiens, et secundum suum verum esse reale non esset talis, non conficeretur validum sacramentum; cum attritio secundum suum verum esse reale

non minus sit pars essentialis sacramenti Poenitentiae, ac hostia triticea secundum suum verum esse reale sit pars essentialis materialis sacramenti Eucharistiae, adeoque, etc.

(23. Tum quia sacramentum Poenitentiae validum, est sacramentum verum et perfectum includens omnes suas partes essentielles cum debita intentione ministri, adeoque est signum verum efficax practicum gratiae ex institutione Christi, et acceptatione, ac promissione Dei, qui est infallibilis veritatis; atqui implicat tale signum verum efficax practicum gratiae sine suo signato, scilicet sine suo effectu gratiae: ergo implicat sacramentum Poenitentiae validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiae. Major est de se clara et minor patet, quia alias tale sacramentum non esset signum verum efficax, practicum gratiae ex institutione Christi, et acceptatione ac promissione Dei infallibilis veritatis, quod non est dicendum.

(24. Nec valet dicere, quod sicuti alia quaedam sacramenta possunt esse valida quoad essentiam, et informia quoad effectum, scilicet carere effectu gratiae ob indispositionem suscipientis, ut praesertim asseritur communiter de baptismo, ad quem si adultus sine debita dispositione accedat, scilicet fide sine dolore et fide, hic recipit baptismum validum quoad essentiam, et informem quoad effectum gratiae, quam pro tunc ratione indispositionis seu fictionis non recipit, sed solum recipit ex post, recedente fictione, ex vi baptismi praeteriti.

(25. Non valet, inquam, paritas adducta de aliis sacramentis, et de sacramento Poenitentiae, quia magna est disparitas et differentia inter hoc et alia sacramenta, quia in aliis sacramentis dispositio necessaria ad effectum distinguitur ab omnibus iis, quae ad eorum essentiam requiruntur; at in hoc sacramento Poenitentiae idem actus, qui est dispositio necessaria ad ipsius effectum, est etiam ipsius pars essentialis, cum dolor sit ejus materia proxima; unde alia sacramenta, cum non includant ut partem essentialem ipsam suscipientis dispositionem, possunt esse valida quoad essentiam, et informia quoad effectum gratiae, quia omnia essentialia includere possunt, etiamsi debitam suscipientis dispositionem non includant in ordine ad effectum gratiae. At non sic sacramentum Poenitentiae, quod cum ipsam poenitentis dispositionem includat, ut partem essentialem, quoties eam includit, non solum est validum quoad essentiam, sed etiam efficax, et formatum quoad effectum gratiae; et quoties eam non includit, non solum est inefficax et informe quoad effectum gratiae, sed etiam invalidum quoad essentiam.

(26. Item nec valet dicere quod sacramentum Poenitentiae potest esse validum et informe ex defectu doloris extensive, quia potest dari casus, quod quis habens tantum duo peccata mortalia disparata, v. g. mollietate et homicidii, invincibiliter oblitus

peccati mollietate, eliciat actum doloris tantum de peccato homicidii, ex speciali motivo et peculiari turpitudine illius peccati in specie, illudque confiteatur; atqui in hoc casu sacramentum esset validum et informe; ergo, etc. Major est clara, cum casus non sit impossibilis; minor autem ostenditur, quia in tali casu sacramentum esset validum, cum ibi adessent omnes partes essentielles, scilicet sufficiens dolor et confessio de peccatis memoriae occurrentibus, de quibus tantummodo tenetur poenitens dolere et ea solum confiteri, cum nemo ad impossibile possit obligari, textu expresso, in l. *Impossibile* 185, ff. *De regul. juris*, et cap. *Nemo potest* 6, De reg. juris in 6. Esset autem informe, scilicet sine effectu gratiae, quia in tali casu peccatum mollietate oblitum non esset remissum; nec directe, ut de se patet, cum non esset confessum, nec indirecte ex vi absolutionis peccati homicidii confessi, quia nullo peccatum remitti potest sine ullo dolore formali, aut saltem virtuali supra ipsum cadente, et in dicto casu non caderet supra peccatum mollietate dolor formalis, ut supponitur, nec dolor virtualis, quia dolor peccati homicidii, cum supponatur habitus ex solo speciali motivo et ex sola peculiari turpitudine peccati homicidii, non potest virtualiter extendi ad peccatum mollietate penitus diversae rationis et speciei, cum non possit comprehendi sub illa speciali turpitudine. Unde cum in tali casu neque esset remissum peccatum homicidii confessum, ex quo, ut omnes fatentur, non possit unum peccatum mortale remitti sine alio, tunc daretur sacramentum validum quoad essentiam, et informe quoad effectum gratiae.

(27. Non valet, inquam, quia etiam admissa majori, negatur absolute minor, scilicet quod tunc sacramentum esset validum et informe, quia vel talis dolor esset sufficiens ad valorem sacramenti, vel non; si esset sufficiens ad valorem sacramenti, esset etiam sufficiens ad effectum et fructum sacramenti, quia non potest esse dolor sufficiens ad valorem sacramenti, nisi sit dolor reconciliativus cum Deo: concilium enim *Tridentinum*, sess. xxiv, cap. 3, dicit: « Sane vero res, et effectus hujus sacramenti, quantum ad ejus vim, et efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo; » et dolor reconciliativus cum Deo continet implicite et virtualiter detestationem omnium mortalium, sicuti patet de actu perfectae charitatis, qui virtualiter continet detestationem omnium peccatorum mortalium, quamvis homo eorum omnium non recorderetur, quia actus ille stare non potest cum affectu ad aliquod peccatum mortale; et sic cum talis dolor de homicidio contineret in dicto casu etiam implicite, et virtualiter dolorem et detestationem mollietate, sacramentum non solum esset validum quoad essentiam, sed etiam formatum quoad effectum gratiae. Si autem non esset dolor sufficiens, tunc sacramentum non solum esset

informe, sed etiam invalidum, et nullum ob defectum materiae proximae necessariae, qui est dolor reconciliativus cum Deo, continens saltem implicite et virtualiter detestationem omnium mortalium, etiam invincibiliter et inculpabiliter oblitum.

(28. Nec valet instare, quod potest dari casus, quo quis vere doleat de aliis suis peccatis mortalibus, et ipsa confiteatur; at de alio non doleat, nec ipsum confiteatur, credens et firmiter tenens ex aliquo sibi viso rationabili motivo non obligari ad dolorem et confessionem dicti peccati, ut fertur de adultera matre illorum trium insignium fratrum, videlicet Gratiani celeberrimi compilatoris Decreti, Petri Lombardi, vulgo Magistri sententiarum, et Petri Comestoris Historiae Ecclesiasticae eximii collectoris, quae cum dictos tres suos filios ex adulterio procreasset, et postea videns et audiens quanta nominis celebritate dicti sui filii in Orbe florerent, quantumque commodum, et utilitatem universae Ecclesiae attulissent, ita gavisus fuit de tali conceptione liberorum, ut crederet stulte se acturam, si doleret de peccato, quo tantos viros pepererat; unde vere ipsa dolente de aliis peccatis, eaque confitente, de tali autem adulterina conceptione non dolente, nec ipsam confitente, ratione talis inculpabilis credulitatis, fuit sacramentum vere quidem validum, sed informe, ex quo fuit sine remissione etiam illorum peccatorum, quae cum vero dolore in confessione aperuit, quamvis ipsa ratione talis inculpabilis credulitatis non peccaverit.

(29. Non valet, inquam, quia in primis dictus casus est fabulosus, ut testantur Bellarminus, in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, verb. *Petrus Lombardus*; Gobat, tract. 6, num. 171, cum sequentibus, pluresque alii, et novissime docet P. Ignatius Hyacinthus Amat. de Graveson, in sua *Historia*, tom. IV, part. II, fol. 644, primae impressionis Romanae, his praecisus verbis: « Fertur, Petrum Lombardum, Gratianum, et Petrum Comestorem germanos fratres fuisse ex adulterio procreatos, quorum mater de peccato, quo tantos viros pepererat, vix dolere potuerit; sed haec historiola inter aniles fabulas reponenda est, cum certissime constet, Petrum Lombardum Insularem fuisse, et patria Novariensem, Gratianum ex Etruria in oppido Clusio oriundum, Petrum vero Comestorem natione Gallum, patria Trecensem. Qui igitur fieri potuit, ut tres illi insignes viri nationibus adeo diversis ejusdem matris ex utero prodiderint? apage fabulam. » Hactenus ille. Et in vita Gratiani apposita ad calcem sui Decreti in veteribus exemplaribus habetur sic praecise: « Alii tamen fatentur eos nec germanos, nec contemporaneos fuisse, etsi tempore vicinos; clarum enim Gratianum temporibus Henrici V, anno Domini 1120, Petrus Lombardus sub Conrado imperatore III, anno Domini 1040, et Petrus Comestor sub Friderico imperatore primo, anno Domini 1160. » Haec ibi.

(30. Ast dato etiam, et non concessio pro vero dicto casu, cum illum referant plures scriptores, ut habetur in dicta vita Gratiani his verbis: « Et a quibusdam prædicatur in populis, hos tres, Gratianum videlicet, Petrum Lombardum, et Petrum Comestorem fuisse germanos ex adulterio natos. Quorum mater cum in extremis peccatum suum confiteretur, et confessor redargueret crimen perpetrati adulterii, quia valde grave esset, et ideo multum deberet dolere et poenitentiam agere; respondit illa: Pater, scio quod adulterium peccatum magnum est, sed considerans quantum boni secutum est, cum isti filii mei sint lumina magna in Ecclesia, ego non valeo poenitere. Et confessor ad eam: Quod tui filii sint notabiles viri, et opera utilia fecerint Ecclesiae Dei, non ex te, sed ex dono Dei est. Ex te autem adulterium crimen magnum, et de hoc doleas. Et si non habes tantum dolorem, quantum exigit tam horrendum scelus, de hoc tamen doleas, quod non potes dolere. » Hæc ibi. Et referunt etiam Tiraquell., *De nobilitate*, cap. 15, n. 52; Caramuel, in *Theologia fundamentalis*, et alii plures. Dato igitur, et non concessio pro vero dicto casu, respondetur, quod si dicta mater in dolore formali de aliis suis peccatis mortalibus non habuit etiam dolorem saltem implicitum et virtualem de ipso suo adulterio, sed potius eum exclusit, sacramentum nedum fuit informe et infructuosum, sed etiam omnino invalidum, quia non habuit dolorem requisitum et sufficientem ad valorem sacramenti. (31. Ad valorem enim sacramenti requiritur dolor supernaturalis et universalis saltem virtualiter respectu omnium peccatorum mortalium. Unde si de uno solo mortali scienter non habeatur, nec scienter velit haberi dolor, peccatur gravissime, et nullum redditur sacramentum, quia deficit materia proxima necessaria, quæ est dolor reconciliativus cum Deo, qui saltem implicite et virtualiter debet includere detestationem omnium mortalium, etiam invincibiliter obliorum, aut inculpabiliter ignorantium.

(32. Dicitur autem notanter respectu omnium peccatorum mortalium; nam secus est de peccatis venialibus, ad quorum confessionem licet requiratur aliquis dolor, ac propositum eadem evitandi, tamen potest haberi dolor, et remissio de uno, etiamsi non habeatur dolor, et remissio de aliis, quia venialia, cum non sint materia necessaria, sed solum sufficiens, possunt omnia, vel alia eorum in confessione etiam voluntarie omitti sine ullo peccato, ut expresse habetur ex concilio Tridentino, sess. XIV, cap. 5, ibi: « Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, et in quæ frequen-

(45) E. R. Doloris actus materia proxima est sacramenti Poenitentiae. Materiam sacramentorum proximam, seu applicationem materiae remotæ (quod idem est) debere moraliter formæ conjugui, ut unum cum ipsa constituat, atque sacramentum inde coalescat, sententia est certissima penes omnes theologos. Qui igitur fieri potest, ut juxta Fam-

tius labimur, quanquam recte et utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis modis expiari possunt. »

(33. Dolor de peccatis mortalibus commissis debet esse summus, non intensive, sed appetitative, ita ut poenitens nihil magis detestetur, quam peccatum, et velit potius omnia mala mundi perpeti, quam mortaliter Deum offendere. *Communis*.

(34. Dolor requisitus ad sacramentum Poenitentiae consulto, et utilissime præmittitur confessioni, non debet tamen necessario confessionem præcedere, sed sufficit, ut eliciatur in ipsomet confessionis actu; ut patet ex communi sensu fidelium, et recepta praxi confessariorum, qui post auditam confessionem solent exhortari poenitentes ad eliciendum dolorem, quem de facto ipsi poenitentes amplius pro tunc elicere curant. Sic doctores communiter.

(35. Debet tamen talis dolor necessario præcedere absolutionem, nec sufficit, si eliciatur post ipsam absolutionem; alias confessio non esset accusatio, sed simplex peccatorum narratio; et absolutio non datur, nisi poenitentibus, sed de suis peccatis cum dolore et firmo proposito accusantibus. *Communis*.

(36. Non est autem necesse quod dolor seu attritio eliciatur immediate ante absolutionem vel confessionem, sed sufficit quod dolor sit elicitus mane, et actu non retractato poenitens confiteatur post quatuor, quinque et sex horas. *Communis*. Imo sufficit etiam, si quis vesperi examinans suam conscientiam eliciat actum doloris probanda confessione in crastinum; hic enim actu non retractato poterit sequenti mane valide confiteri sine novo actu doloris. *Communis*. Quinimo Tamburinus, in *Methodo expeditæ confessionis*, lib. I, c. 2, § 4; Gobat, tr. 6, n. 159, et alii, dicunt valere actum doloris elicitum non solum præcedenti vesperi, sed etiam præcedenti die, dummodo relate ad confessionem habendam, et actus non sit retractatus, cum adhuc moraliter et virtualiter perseverat (45).

(37. Qui in confessione oblitus est alicujus peccati mortalis, de quo ante explicitè et formaliter non doluit, potest paulo post datam absolutionem illud confiteri, absque eo quod habeat novum dolorem, cum dolor prior virtualiter et moraliter se extendat etiam ad peccata oblita, et perseveret, ac valeat, ac si esset novus dolor de solis peccatis oblitis. Diana, part. IX, tract. 3, resol. 50 et 51; Lugo, disp. 14, *De poenit.*, sect. 3; Gobat, tract. 6, n. 163, ubi cum Dicastillo, disp. 2, dub. 12, testatur de communi.

burianam et Gobatianam hypothesim, qua doloris actum hesternæ die elicuisse sufficit, idem actus doloris moraliter formæ conjugatur unumque cum ipsa constituat? Hinc hujusmodi sententiam, atque alias huic affines eodem in numero relatas, nullatenus esse ad praxim deducendas, certo certius tenendum est.

(38. Item si propter imminens mortis periculum absolvatur moribundus, auditio tantum uno vel altero peccato, potest postea, auditis reliquis, secundo absolvi ab illis ex vi prioris doloris moraliter permanentis, absque eo quod novum eliciat dolorem. Citati doctores, et alii passim.

(39. Dolor ad hoc, ut sufficiat pro valore sacramenti, debet esse conjunctus cum proposito non peccandi de cætero. *Communis* ex Tridentino, sess. XIV, cap. 4. (40. Propositum non peccandi de cætero, quamvis per se loquendo debeat esse formale et expressum, ut tenet communior theologorum, tamen sufficit etiam, quod sit implicitum et virtuale, quia verus dolor reconciliativus animæ cum Deo est incompatibilis cum proposito peccandi, unde incidit virtualiter propositum de non peccandi de cætero, adeoque sufficit propositum virtuale et implicitum. Scotus in 4, dist. 14, q. 4, § *Ad primum argumentum*, dist. 17, q. unie., in *Solut. principium*, et alibi; Felix Potestas, tom. I, part. IV, n. 3072; Leand., tract. 5, disp. 7, q. 22, et alibi passim (46).

(41. Propositum debet esse absolutum, firmum, efficax et universale, se extendens ad omnia mortalia in posterum evitanda. *Communis*. (42. Quamvis autem propositum debeat esse absolutum, firmum, efficax et universale, non requiritur tamen credulitas, seu existimatio, vel persuasio certa ex parte intellectus, quod quis deinceps non amplius sit relapsurus. Layman, lib. V, tract. 6, c. 4, num. 8; Petrus Marchantius, t. I, *Tribunalis*, tract. 4, tit. 3, q. 3; Reiffenstuel, *Theolog. moral.*, tract. 14, dist. 6, q. 4, num. 52; Sporer, tom. III, p. III, cap. 2, sect. 4, n. 310, ubi testatur de communi; Felix Potestas, *loc. cit.*, n. 3073, ubi dicit esse communem. Et ratio est; quia dolere de peccatis et proponere de cætero non peccare, est actus voluntatis; existimare autem, seu credere, vel sibi persuadere, quod non amplius sit relapsurus, sed servaturus propositum voluntatis præsentis, est actus intellectus, qui ob cognitam humanæ conditionis fragilitatem, nostræque voluntatis mutabilitatem, et plurimas hinc inde peccandi occasiones, ex dicto dolore et proposito voluntatis non necessario consequitur; potest enim quis vere dolere et detestari peccatum, ac vere et absolute proponere se de cætero non peccaturum, et nihilominus timere aut existimare, imo certe credere, se ob dictas rationes non omnia mortalia evitaturum, sed in hoc, vel illud peccati genus iterum relapsurum. Unde si poenitens dicat: « Omnino quidem doleo ac firmiter propono in posterum abstinere, interim tamen scio,

(46) E. R. Huic sententiæ opponimus auctoritatem et verba card. Bellarmini, lib. II, *De poenit.*, cap. 6, ubi necessitatem propositi formalis, et expliciti astruit per totum: « Sed nobis, inquit, communis, ac trita a veteribus via semper visa est tutior et commodior; (utinam ejus semitas casuista calcassent.) Probat igitur, ad contritionem requiri explicitum ac formale propositum vitæ melioris. »

quod iterum faciam, iterum labar, jam toties expertus, » etc., is tanquam bene dispositus, præmissa confirmatione et consolatione debita, absolvendus est, quia sensus verbi *iterum faciam* est tantum indicativus, seu enumerativus ex parte intellectus; secus autem, si sensus esset optativus ex parte voluntatis, significans scilicet actualem aliquem affectum voluntatis ad peccatum in futuro, quod valde notandum est, ut ex communi expresse notat et docet Sporer, *loc. cit.*, n. 310 (47).

(43. Circa sola peccata venialia, sicuti in sacramento Poenitentiae requiritur supernaturalis dolor et detestatio eorum, ita requiritur propositum absolutum saltem virtuale et implicitum vitandi ipsa venialia confessa, vel saltem unum, vel alterum ipsorum, quia poenitens debet habere voluntatem efficacem absolute vitandi id omne, de quo sperat absolutionem, alioquin non esset vere poenitens. Dicitur autem notanter *Vel saltem unum, vel alterum ipsorum*, quia licet peccet venialiter qui confitetur alia venialia, de quibus non habet verum dolorem et propositum sufficiens, si tamen de illo uno vel altero vere poenitens proponat efficaciter illud vitare, valet sacramentum secundum communiorum doctorum, quamvis aliqui defendant contrarium.

(44. Quantum ad confessionem sacramentalem plures exortæ sunt hæreses, et præcipue tres hic adducuntur et confutantur. Prima docet, confessionem sacramentalem non esse a Deo institutam, sed esse merum humanum inventum. Auctor hujus falsitatis fuit quidam Petrus Hispanus Oxomensis in Salmantina Universitate theologiæ professor, qui postea hanc hæresim, et alias, quas evomuerat, retractavit. Ad hunc inter alios accessit Calvinus, qui libro III *Institutionum*, cap. 4, § 7, sic expresse habet: « Miror qua fronte ausint contendere confessionem, de qua loquuntur, juris esse divini, cujus equidem justissimum esse usum fatentur, sed quem possumus evincere olim fuisse liberum; certe nullam de ea statutam fuisse legem aut constitutionem ante Innocentii III tempora, eorum quoque Annales narrant. » Et infra: « Itaque ipsis testibus, nondum elapsi sunt anni trecenti, ex quo injectus est ab Innocentio III laqueus, et imposita confitendi necessitas; atque ut de tempore taceam, sola verborum barbaries fidem legi abrogat; nam quod jubent boni patres, omnem utriusque sexus quotannis semel proprio sacerdoti confiteri omnia peccata, facili homines lepide excipiunt, hoc præcepto teneri solos hermaphroditos, ad neminem vero spectare, qui sit vel mas, vel

(47) E. R. Laxissimæ doctrinæ hoc in numero traditæ Apostoli verba oppono, ad Rom. XIII, scribentis: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.*